

II.

Gyakorlatok:

1. Nyelvi jelenségek felismerése:
  - a) A mondat.
  - b) A szó.
  - c) Szavak szótagjai.
  - d) Hang és betű.
  - e) Magánhangzók és mássalhangzók.

Szó- vagy mondatkeretből való kiemelés, kiválogatás.

III.

Házi feladat:

Az eredményvizsgálat előkészítésére:

1. Válogató másolás.
2. Szógyűjtő feladat.

Olvasmányból.

Az ismétlés 10. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: A nyelvtani ismeretek és a helyesírási készség felmérése.

Feladata: Előzetes látási megfigyelésre épített íratás. Eredményvizsgálat írásban. A figyelmegosztása két és több tanult szabály egyidejű alkalmaztatása között, előzetes látási megfigyelés alapján.

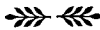
- I. A pontos másolás.
- II. Válogató másolás.
Szógyűjtő feladat önállóan.
- III. „Látó-halló” tollbamondás.
- IV. „Látó emlékezetből” való írás.

Mondatonként.
Helyesírási előkészítés nélkül.
Olvasmányból.
Mondatok előzetes megfigyelése utáni tollbamondással történő leírása. Mondóka, verses leírása.

A nyelvi jártasságok és készségek hatékonyabb fejlesztését — a több gyakorlás lehetőségének biztosításával és az új szemléletű koncepció alkalmazásával — kísérletem bemutatni elgondolásaim alapján.

IRODALOM:

1. Tanterv és Utasítás 1963.
2. Tihanyi Andor: Nyelvtan helyesírás' (Vezérfonalak), Köznevelés 1962. 23. sz.

HEMMERT JÁNOS

rajztanár, Szeged

Az év eleji ismétlés didaktikai problémái az alsótagozatos rajztanításban

Didaktikai feladatunk, hogy az elmúlt év ismeretanyagát év eleji ismétlő órák formájában elevenítsük fel, súlypontoszuk és szilárdítsuk meg. Az év eleji ismétlésnek tehát tartalmilag az előző év súlyponti feladatait kell rögzítenie, formailag pedig a szaktárgyon belüli ismeretnyújtás sajátosságaihoz kell alkalmazkodnia.

Jelen tanulmányomat az új tanterv szerint, kísérleteim alapján készítettem el. Abból az elvből indultam ki, hogy amiként minden tárgy oktatásában hasznos és

szükséges az év eleji ismétlés, akként szerepe kell hogy legyen annak a rajz tanításában is. A tanév eleji ismétlés problematikája a rajz tantárgy keretében még meglehetősen tisztázatlan. Ezért a tanulmány nem tér ki konkrét órák bemutatására, inkább ezen órák megtartásának elvi kérdéseit veti felszínre.

Az év eleji ismétlő órák anyaggyűjtése és a hozzá szükséges szemléltető képsorozat összeállítása lesz az első dolgunk. A tavalyi rajzok megszerzését (ha nem felvezető rendszerrel tanítunk) idejekorán tervezzük meg és kérjük el a súlypontozáshoz szükséges rajzokat az előző évben osztályunkat tanító kartársunktól. A rendszerezés alapját szolgáló tantervi utasítási anyagot idézem az elvi tisztánlátás segítségére:

„Folyamatosan ismerjük meg a tanulók a rajzzal kapcsolatos egyszerű fogalmakat (pl. arány), szak kifejezéseket, azokat helyesen alkalmazzák. Bár a formák jellegzetességének megállapítása gyakran egyes mértani alapformákhoz való hasonlítással történik, szükségtelen ezeknek az alapformáknak mértani-fogalmi meghatározása. A második osztályban a tanulók először egyes síkjellegű, illetve lapos tárgyak rajzolásával ismerkednek meg. Ezek mértani alapformákhoz (téglalap, négyzet stb.) s azok egyszerű kombinációjához hasonlítanak (formarokonság), és közvetítő segítségével ismerik fel a tanulók a valóságban tapasztalható lényegesebb formai tulajdonságokat, különbségeket (mint vízszintes, függőleges, ferde-egyenes irányok, körvonal, egyenlő hosszúság, rövidebb-hosszabb, párhuzamosság, derékszögűség, szimmetria).” (Tanterv és Utasítás 178., 179. oldal.)

A második osztályban kezdjük el az órarend szerinti rajzolást. (II. o. heti 1 óra, évi 33 óra, III. o. heti 1, évi 33 óra, IV. o. heti 2, évi 66 óra.) Ebben az osztályban még nem tudunk az előbb említett módon előző évi rajzlapokat bemutatni, helyette viszont van mit tennünk bőven, mert az óvodában és az első osztályban szerzett rajzi és rajzi vonatkozású ismereteket először is rendezni kell és ezek után ebben az osztályban kell a rajzi és ábrázoló tevékenységnek az alapját lerakni.

Mivel a heti óraszám egész évre elosztva a II. o.-ban igen kevés, ezért tengernyi tennivalónk van az alapozás időszakában. Párhuzamot vonhatunk az első osztályos írástanítás feladataival és megállapíthatjuk, hogy a feladatunk rajzórakon: *jó alapok lerakása, készségek és szokások kialakítása, amelyre biztosan építhetünk tovább.*

Milyen „rajzi” készségalappal rendelkeznek az első osztályt befejező tanulók? Írásórákat elemezve megállapítható, hogy az íráshoz szükséges tájékozódás az írólapon, *irányok meghatározása, arányok érzékeltetése* fogalmakkal foglalkoztak, írástechnikailag ismerik az *egyes álló vonalakat, görbe vonalelemeket, balforgású köröket, alsó, felső íveléseket* stb.

A tanulóknak a betűformák megértéséhez és főként lerajzolásához *szükségük van formaképzetekre és ezekhez a képzetekhez járó mechanikai, manuális mozgásokra.* A betűformák megismeréséhez mint új formák felfogásához és visszaadásához az érzékszervek koncentrált, együttes munkája szükséges (szem, fül, kéz).

Az ilyen hármas, együttes érzékszervi működés biztosítja a későbbi jártasságot, készséget, és sok gyakorlás után az automatikus reprodukálását a tanult formáknak.

Rajzórakon hasonló módszerekkel dolgoztatunk, mint ahogyan az jól bevált az az írás tanításánál is. A táblán szemléltetett modellt nyújtott kézzel (akár két kézzel is) a levegőben körülrajzoljuk és mondjuk hozzá a vonalak alakját, irányát (le, föl, kanyar-sarok stb., kövér, sovány, alacsony stb.).

Ezután a tanulók rajzlapjaik felett rajzolják a tárgy képét az ujjukkal és mondják a vonal irányát. A függőleges síkról most térünk át az asztalon fekvő rajzlapra, a vízszintes síkra és az ábrázolandó tárgy képét erre a fekvő síkra rajzoljuk. A tárgy nagyságát megállapítva kezdetnek hozzá a tanulók a tárgy nagy egészét magába foglaló vázlat elkészítéséhez.

Tehát az előbb felsorolt jártasságok, rajzi vonatkozású készségek összegyűjtése és megszerezése képezi a második osztályban tartandó év eleji ismétlő rajzóra tartamát.

A harmadik és negyedik osztályban az év elején rendelkezünk már az előző évi rajzoktatás alapjaival. Mi legyen tehát ezekben az osztályokban a teendőnk?

1. A tantervből az osztály évi anyagára vonatkozó részt alaposan, gondosan tanulmányozzuk át.

2. Megállapítjuk, melyek azok az anyagrészek az előző tanév anyagában, amelyek a továbbhaladás nélkülözhetetlen feltételei.

3. A megállapított anyagrészekhez a tipikus rajzokat munkakeretek szerint kiválogatjuk és felszereljük barna vagy kék csomagolópapírra.

4. Az év eleji ismétlő órák alkalmával a követelmények felelevenítésével együtt mutassuk be ezeket a tablókat.

5. Legyen gondunk arra, hogy lehetőleg minden rajzot más-más tanuló elemezzen, kérdéseinkkel segítsük tanulóinkat az általánosítások megfogalmazásában.

6. Az életkori sajátosságok keretei között biztossítsuk a tanulók aktivitását és a kedvező munkaléghőkört.

Fordítsunk gondot arra, hogy az év eleji ismétlő órák jókor időzítve munkakeretként a tanmeneteinkbe beleférjenek.

Úgy tapasztaltuk, hogy a harmadik és negyedik osztályban az előző évi nélkülözhetetlen fontos anyagrészek ilyen elemző felújítására és ezzel kapcsolatos begyakorlására két-három óra bőségesen elegendőnek bizonyult. Ez a néhány óra azonban bőségesen megtérül a későbbiek során a gyorsabb, biztosabb előrehaladásban.

VADÁSZY BÉLÁNĚ
intézeti tanár, Jászberény

Év eleji ismétlő órák az általános iskola részben összevont osztályaiban

Azoknak, akik összevont osztályokban a tanulók zenei nevelésével foglalkoznak, a tárgy különleges adottságai miatt több-kevesebb nehézséggel kell megküzdeniök. Nehézséget okoz egyrészt a tantervi anyag arányos szétosztása, elrendezése, másrészt a rendelkezésre álló rövid fél óra mennél gazdaságosabb kihasználása úgy, hogy az énekben rejlő nevelő érték kidomborítása mellett a tanulók a szükséges zenei ismeretanyag birtokába jussanak. Nehézséget jelent a két osztály egyidejű foglalkoztatása oly módon, hogy a tanulók mind az ismeretnyújtás, mind a készségfejlesztés során teljes aktivitással vegyenek részt idővesztéség (ún. üresjárat) nélkül. E feladatokat *azonos zenei* anyagban úgy kell megoldani, hogy az egyes osztályok egyidejűleg különböző feladatot oldjanak meg. Ehhez a munkához a tanítónak a leggondosabban, legtervszerűbben kell felkészülnie, hogy a rövid időt a leggyümölcsözőbben fel tudja használni.

Az alábbiakban 4 óravázlat bemutatásával kívánom az érdekelt kartársak részére megkönnyíteni az év eleji ismétlő órák megtartását, melyek az I—III. részben összevont osztályokra vonatkoznak.